De Accountant, oktober 1987.
J. A. van Manen, 'Accountantscontrole en schattingen', *MAB*, april 1989.
VAS-Studiedag 1989, verslag uitgegeven door Vereniging van Accountancy Studenten, mei 1990.
J. A. van Manen, *'Harde en zachte cijfers'*, oratie, Groningen 24 april 1990.
H. P. J. Ophof, 'De accountant, agent of vertrouwensman?', *MAB*, september 1990.

Accountancy in Oost-Europa

Prof. L. C. van Zutphen

In Oost-Europa zijn de economische veranderingen in volle gang. Dit komt tot uitdrukking in een verander(en)de wetgeving welke buitenlandse investeringen en vrije concurrentie mogelijk maken. Daarom is het voor Oosteuropese bedrijven noodzakelijk om marktgericht te werken. Een van de voorwaarden om dit mogelijk te maken is het beschikken over een administratie welke geschikt is om als 'tool of management' dienst te doen. Als logisch gevolg van deze veranderende functie van de administratie komt men ook in Oost-Europa te staan voor het vraagstuk van de betrouwbaarheid van de uitkomsten van het administratieve systeem en de daaruit te genereren informatievoorziening.

Overigens was er ook in het verleden wel degelijk sprake van cijfermatige verantwoording en controle van deze rapportages. Immers de overheid wilde beschikken over goede gegevens om de produktie te plannen, terwijl de voortgang van de geplande produkties enzovoort bewaakt moest worden. Cijfers gaven echter geen juist inzicht in kwantitatieve en kwalitatieve verhoudingen in de produktiehuishoudingen. Zowel door de opsteller als de gebruiker werden zij meer gebruikt om eigen doelstellingen te realiseren. Door de ingezette ontwikkelingen waardoor de plan-economie steeds verder terrein verliest en er tevens buitenlandse investeerders op de markt verschijnen wordt de roep om onafhankelijke accountants in deze landen steeds groter. De accountantsmaatstaven zoals wij die kennen krijgen steeds meer

Prof. L. C. van Zutphen, registeraccountant, is voorzitter van het Bestuurscollege van Coopers & Lybrand Dijker Van Dien. Buitengewoon hoogleraar accountancy aan de Vrije Universiteit te Amsterdam. Lid van de Orde van Organisatiekundigen en -adviseurs.

aanhang in Oost-Europa en een aantal van deze landen heeft hun wetgeving op dit punt reeds aangepast.
Onderstaand volgt een korte inventarisatie van de ontwikkelingen per land, waarbij men zich dient te realiseren dat wijzigingen zich vrijwel permanent voordoen. Dat wil zeggen dat men zich, en dat niet alleen op het gebied van de accountancy, voortdurend dient te informeren over de laatste stand van zaken.

Hongarije
De verslaggevingsregels zijn in Hongarije sinds 1988 aangepast aan Westeuropese maatstaven. Een onafhankelijke accountantsverklaring voor joint ventures is sinds 1 januari 1989 verplicht. Voor de verdere opbouw van regels op het gebied van verslaggeving wordt verwacht dat deze met name gebaseerd zal zijn op voorbeelden uit Angelsaksische landen. In dit verband kan gemeld worden dat de US Securities and Exchange Commission (SEC) heeft aangeboden technische assistentie te verlenen aan de Budapest Exchange inclusief informatie en advies over de ontwikkeling van reguliere accounting procedures en presentatie van die gegevens.

Polen
Eerst vanaf 1 januari 1991 zal er in Polen een wet van kracht zijn welke voorschriften geeft ten aanzien van inrichtingseisen, waarderingsgrondslagen, verslaggeving en accountantscontrole. Op de invoering van deze wet wordt ingespeeld door de Association of Accountants in Polen. Door middel van nadere wetsvoorstellen ter zake van opleiding en dergelijke probeert zij de oorspronkelijke beroepsgroep welke in eerste instantie direct verbonden was in de diverse bedrijven om te vormen tot een beroepsgroep van onafhankelijke accountants. De associatie is voorts lid van de International Federation of Accountants en het International Accounting Standards Committee. Voorts proberen lokale accountancy-firma's kennis in huis halen door het aangaan van joint ventures met buitenlandse partners.
Nadere gegevens op het gebied van verslaggeving, waarderingsregels, enzovoort wordt door de overheid in samenwerking met onder andere de Association of Accountants voorbereid. Voorshands gelden deze uitwerkingen slechts voor de joint ventures. Een en ander zal echter ook een uitstralingseffect hebben op het bedrijfsleven.

Roemenië, Albanië en Bulgarije
In de landen Roemenië, Albanië en Bulgarije is de situatie minder ver ontwikkeld dan in de andere Oosteuropese landen. Deze landen staan aan het begin van een economische ontwikkeling. Een en ander leidt ertoe dat de ontwikkelingen op het gebied van de accountancy vooralsnog niet vermeldenswaard zijn.

Joegoslavië
Door de roep om autonomie van de verschillende republieken is het niet mogelijk om de richting aan te geven van de hervormingen zoals die nu plaatsvinden. Hierdoor is het weinig zinvol om kenmerkende ontwikkelingen op het gebied van de accountancy te vermelden.

Tsjechoslowakije
In de herziene wetgeving 1990 over handel met het buitenland, buitenlandse investeringen en joint ventures is een artikel opgenomen over de inschakeling van accountants bij de controle van de jaarrekening. In de 'wet op de onderneming met buitenlands eigendom' artikel 14 staat dat de jaarrekening goedgekeurd moet worden door twee accountants. Voorts wordt bepaald dat de accountants de controle onafhankelijk zullen verrichten, met inzet van hun professionele kennis. De precieze functie van de accountant is nog in ontwikkeling, maar te verwachten is dat de wet die van de functie van de accountant regelt een mix zal zijn van de Duitse en Angelsaksische opvattingen.

USSR
De controle van de samenwerkingsverbanden met westerse bedrijven is opgedragen aan de USSR-organisatie 'INAUDIT'. Indien gewenst is deze organisatie bereid om volgens westerse maatstaven te controleren en te rapporteren. De eventuele rol van een westerse accountant beperkt zich tot het feit dat hem wordt toegestaan

zijn werk te doen, echter het produkt van zijn controle-arbeid heeft geen formele betekenis voor de USSR-wetgeving. In de praktijk laten de joint ventures in de USSR de controle verrichten door twee accountants: Inaudit en een westerse accountant.
Vanaf 1 juli 1990 is de armslag voor joint ventures verruimd. Dat wil zeggen dat inrichtings- en waarderingsregels met inachtneming van een groot aantal voorwaarden zijn verruimd. Relevant is vooral het feit dat de administratie niet slechts op het kasstelsel gebaseerd hoeft te worden.

Aanwezigheid buitenlandse accountants in Oost-Europa

Alle grote accountantskantoren hebben een vestiging in Oost-Europa meestal verdeeld over de USSR, Polen, Tsjechoslowakije en Hongarije, omdat van deze landen verwacht wordt dat zij de meeste economische potentie hebben. In een aantal gevallen is (soms verplicht) samenwerking gezocht met een lokale partner door middel van een joint venture. De managers van deze kantoren zijn over het algemeen van Westeuropese origine, indien mogelijk met een lokale achtergrond (door ouder, huwelijk of anderszins). Verwacht mag worden dat de opdrachten zich toespitsen op management consultancy terwijl voorts belasting- en accountancy-opdrachten worden uitgevoerd voor Westeuropese investeerders. Belangrijk is voorts dat deze kantoren een soort periscoopfunctie vervullen voor de ondernemers in het Westen. Hierdoor is het mogelijk om snel informatie te krijgen over de steeds veranderende wetgeving inzake import, export, ontslagrecht, belastingrecht, enzovoort. Na verloop van tijd kunnen deze kantoren mede functioneren om de benodigde macro- en micro-economische gegevens te verkrijgen of te verifiëren. Immers ten behoeve van investeerders zijn adequate bedrijfstakgegevens, enzovoort niet integraal beschikbaar en/of geverifieerd. Ook ten behoeve van de zakelijke kredietverlening is het niet mogelijk om gekwalificeerde gegevens tijdig en in voldoende mate beschikbaar te hebben. De beschikbaarheid van voornoemde gegevens is een van de voorwaarden om investeringen in Oost-Europa plus de daarmee meestal samenhangende financiering op gang te helpen.

Ten slotte dient ment zich voorts steeds te realiseren dat Westeuropese waarderingsmethodieken niet zonder meer van toepassing zijn in Oost-Europa. Ook op dit gebied ontbreekt het namelijk aan gegevens om deze onverkort te gebruiken in deze landen. Ook hier spelen de vestigingen van de grote accountantskantoren een rol teneinde vertaling mogelijk te maken. Een zo goed mogelijke inleving in de mogelijkheden en vooral de onmogelijkheden in Oost-Europa blijft voorlopig een eerste vereiste om aldaar actief te zijn.

Noot

De schrijver dankt Drs. R. H. C. Lotze voor zijn waardevolle bijdrage aan dit artikel.